

ЛЕКАРИ УТЕМЕЉИВАЧИ ОРТОПЕДСКЕ ХИРУРГИЈЕ У СРБИЈИ

Марко БУМБАШИРЕВИЋ, Александар ЛЕШИЋ

Институт за ортопедску хирургију и трауматологију, Клинички центар Србије, Београд

КРАТАК САДРЖАЈ

Почеци развоја ортопедске хирургије у Србији везују се за име др Николе Крстића и његове прве радиографије шаке 1908. године. Оснивање Одељења за ортопедију при Општој државној болници у Београду 1919. године, са др Николом Крстићем на челу, означава дефинисање ортопедије као посебне хируршке гране. Осим др Николе Крстића, на Ортопедском одељењу су између два рата радили и др Боривоје Лаловић и приватни доцент др Боривоје Градојевић, који 1934. године објављује први уџбеник из ортопедије на српском језику. Рад на Ортопедском одељењу, које је 1947. године прерасло у клинику, настављају проф. др Милош Симовић, проф. др Светислав Стојановић и проф. др Љубиша Ћорић. Њихови наследници постићи ће високе домете: проф. др Живојин Бумбаширевић постаје једини ортопед редовни члан Српске академије наука и уметности, а прим. др Предраг Клисић и проф. др Бранко Радуловић оснивају Специјалну ортопедску болницу „Бањица“.

Кључне речи: ортопедски хирурзи, Србија, историја.

Почетак ортопедске хирургије као хируршке дисциплине тешко је одредити и одвојити од рада општих хирурга у Србији, чије је поље деловања у 19. веку било врло широко, будући да је обухватало абдоминалну, коштану-зглобну, мождану и гинеколошку проблематику и оперативу. Међутим, како коштану-зглобни систем са развојем радиологије постаје видљив, ортопедија као грана хирургије узима замаха. Године 1895. пронађен је рендген апарат. Није прошло ни десет година, а рендген апарат је стигао у Србију, што је за ондашње прилике био врло кратак период. Први подаци о радиологији скелета и ортопедији код нас везани су за име др Николе Крстића.

Др Никола Крстић (1878-1947) рођен је у Београду, а медицину је студирао у Бечу, где је дипломирао 1904. године. Од 1905. запослен је на Хируршком одељењу Опште државне болнице (ОДБ) као сарадник др Војислава Субботића, који ће касније бити један од оснивача Медицинског факултета у Београду. Ради заједно са др Леоном Коеном, чија су интересовања више усмерена ка урологији, док се др Никола Крстић опредељује за ортопедију. Усавршава се у Берлину код професора Хофе (*Hoffa*) и Дезнера (*Desner*). Године 1908. у Београд је донет рендген апарат и урађен први радиографски снимак, и то шаке краља Петра Првог Карађорђевића. Ортопедско-радиолошка амбуланта у којој је радио др Крстић била је смештена у бившој згради Клинике за дерматовенерологију [1, 2].

У току Првог светског рата, од 1914. до 1915. године, др Никола Крстић, др Коен и војни хирург др Михајло Петровић (касније генерал и професор хируршке пропедевтике Медицинског факултета у Београду) врше обраду рана прелома, примењујући секундарни шав. Са др Хиршефелдом др Крстић даје рањенику прву директну трансфузију крви, а касније на Солунском фронту и прву трансфузију конзервисане крви [1]. После 1919. године др Крстић постаје велики поборник оформљења службе за трансфузију, која би била спремна да врши трансфузију крви код повређених болесника. Др Никола Крстић је по завршетку Првог светског рата добио чин мајора санитета и осам одликовања (Слика 1).

Већ тада је Уредбом о лекарима специјалистима потврђено постојање специјализације ортопедије с механотерапијом и електротерапијом. Дана 6. јула 1919. године др Никола Крстић бива постављен за шефа Ортопедског одељења Опште државне болнице и добија звање физикуса [2]. Треба напоменути да у то време чак ни развијене западне земље нису имале ортопедску хирургију као дефинисану и одвојену дисциплину. Као што је у Енглеској клиника „Сер Вотсон Џонс“ (*Sir Watson Jones*), тако се и у Београду Одељење ортопедске хирургије спаја са Одељењем трауматологије, што је и данас начело савремене ортопедије. Др Крстић је то схватио и разумео још давне 1919. године. Такође, стручни публиковани радови др Крстића и др Субботића указују на то да, иако је ортопедска хирургија и даље формално у оквиру опште хирургије, др Никола Крстић се развијао од општег ка ортопедском хирургу.

Поред рада у државној болници, др Никола Крстић заједно са др Коеном, др Здравковићем и др Генчићем постаје сувласник приватног санаторијума „Врачар“, који се налазио у згради данашње Клинике за урологију [3].

Др Крстић је 1931. и 1932. године личним средствима помогао изградњу зграде Ортопедског одељења Опште државне болнице, која се и данас ту налази, али под именом Института за ортопедску хирургију и трауматологију Клиничког центра Србије. Орто-

СЛИКА 1. Др Никола Крстић (први здесна), Први светски рат, 1918.

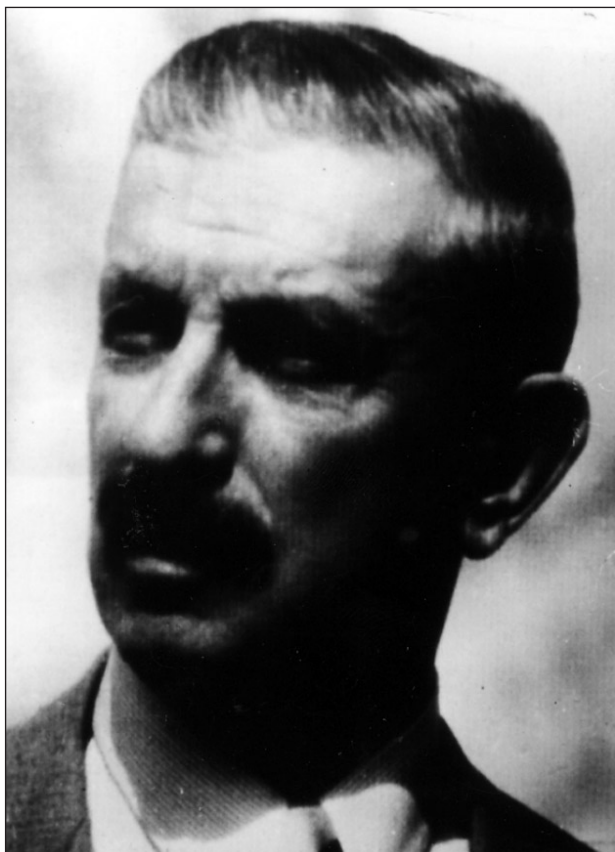
педско одељење ОДБ је тада имало 64 кревета, операциони блок и Одељење за физикалну медицину (у сутерену), које је водила госпођа Пешић, први школовани физиотерапеут [1]. Да би се сагледао значај ове установе, требало би знати да је по попису практичних лекара из 1933. године у Београду било четири ортопеда (Крстић, Градојевић, Ђуровић, Симовић), од којих су тројица уз др Лаловића радили на Ортопедском одељењу ОДБ [3] (Слика 2).

Др Крстић је заједно са др Милошем Симовићем и др Боровојем Лаловићем био један од оснивача Југословенског ортопедског друштва и члан Светског удружења ортопеда (SICOT), чиме се ортопедија као струка у Србији коначно дефинисала.

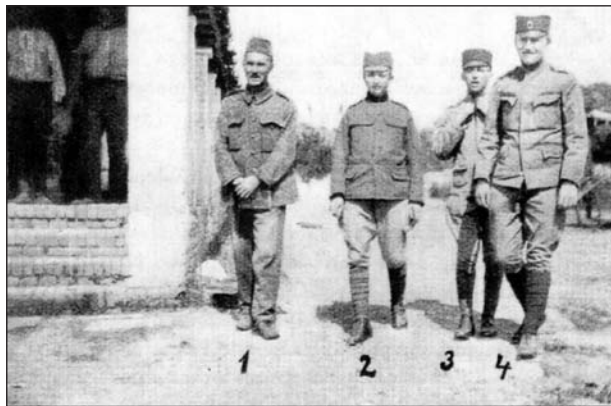
Др Никола Крстић је највише објављивао радове и приказе болесника у часопису „Српски архив за целокупно лекарство”, што је и те како вредан допринос у области ортопедије [8-15].

Др Крстић је био шеф Ортопедског одељења од 1918. до 1941. године, када одлази у пензију. После дуге болести умире 1947. године.

Др Боровоје Градојевић (1894-1979) рођен је у Београду, где је завршио основну и средњу школу (Слика 3). Медицински факултет уписује у Бечу 1913, али студије прекида због ратова у којима учествује као лекар добровољац. Повлачи се са српском војском преко Албаније и на Крфу ради у Српској болници до 1918. године, када одлази у Берн да би наставио студије. Медицину завршава 1922. и враћа се у Београд, где ради у ОДБ као лекар волонтер, а потом као „секундарац”. Године 1924. одлази у Париз на специјализацију ортопедије. Специјалистички испит полаже 1926. године и поново долази у Београд, где

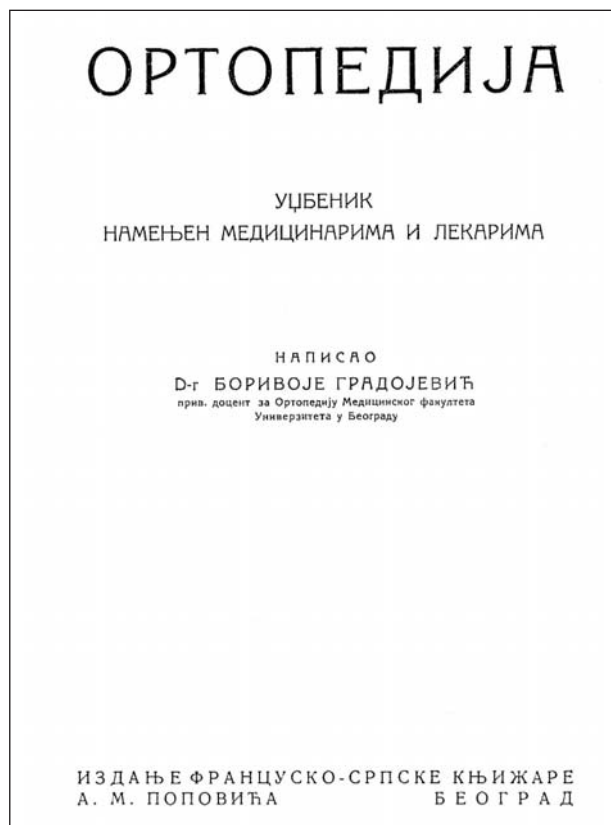
СЛИКА 2. Др Никола Крстић

СЛИКА 3. Др Боровоје Градојевић (изнад броја 4), Први светски рат.

отвара Одсек за ортопедију на Хируршком одељењу ОДБ, код проф. др Миливоја Костића. Потом бива изабран за асистента. Године 1933. изабран је за приватног доцента, а од 1937. постаје стални доцент за предмет ортопедија на Медицинском факултету у Београду. Дана 10. октобра 1944. постављен је за ванредног професора. Пензионисан је крајем 1945, да би затим волонтерски радио у многим здравственим установама. Објавио је први уџбеник из ортопедије на српском језику (Слика 4) и већи број чланака у иностраним часописима [16-43]. Први је наш аутор који је објавио рад у часопису *The Journal of Bone and Joint Surgery* [50]. Носилац је Албанске споменице и Карађорђевог звезде са мачевима [4].

Др Боровоје Лаловић студирао је у Прагу, а од 1928. године радио на Ортопедском одељењу ОДБ. Од 1942. до 1944. године био је управник Ортопедског одељења

СЛИКА 4. Насловна страна уџбеника „Ортопедија” прив. доц. др Боровоја Градојевића, 1934.

СЛИКА 5. Др Боровоје Лаловић

и заменик управника ОДБ. Ликвидиран је 1944. године, по ослобођењу Београда, без суђења. Објавио је већи број радова [44-49], али о њему нема више података (Слика 5).

Др Милош Симовић (1898-1950) рођен је у Крагујевцу (Слика 6). Као добровољац учествовао је у Првом светском рату и заједно са војском повукао се преко Албаније у Грчку. Учествовао је у борбама на Солунском фронту. По завршетку рата одлази у Француску на студије медицине. Завршава факултет у Паризу. Године 1924. враћа се у Београд и ради на Ортопедском одељењу ОДБ код др Николе Крстића, као и на Грудном одељењу [6]. Звање примаријуса добија 1938.

Године 1941. преко Грчке одлази у Египат, где ради у енглеској, грчкој и белгијској болници у Каиру. Брат је генерала Душана Симовића. Обојица се 1945. године враћају у земљу. По повратку у Београд др Симовић постаје начелник Одељења за грудну хирургију и истовремено ради на Ортопедском одељењу. Од 1945. до 1947. године био је начелник Одељења за грудну хирургију Главне војне болнице, а када је Ортопедско одељење ОДБ прерасло у клинику, постављен је за управника те клинике [1]. Године 1949. изабран је за професора за предмет ортопедија на Медицинском факултету у Београду. Умире 1950. године у 52. години. Објавио је више радова из области ортопедије [50-82].

Др Светислав Стојановић (1898-1977) рођен је у Рашкој. Као ђак учествује у Првом светском рату у чувеном ђачком батаљону. По завршетку рата 1919. године завршава гимназију, а медицину студира у

СЛИКА 6. Др Милош Симовић

Паризу од 1920. до 1926. године, где је одбранио докторску тезу [1]. Ради на Хируршкој клиници у Паризу. Године 1927. изабран је за асистента, а годину дана касније за доцента за предмет општа хирургија [7]. У Београд се враћа 1929, где ради на Одељењу за дечју хирургију (1932), чији је тадашњи управник био др Димитрије Јовчић.

Др Стојановић се бавио септичком хирургијом, туберкулозом и обољењима дечјег кука. Сарађивао је са др Кетрин Мекфејл (Слика 7) и у Београду и у Сремској Каменици [5], која је читав живот посветила развоју наше медицине – о чему речито говори књига проф. др Желимира Микића [5] – улажући сву своју снагу, као и новац за спас деце оболеле од коштано-глобне туберкулозе. Од 1944. до 1947. године др Све-

СЛИКА 7. Проф. др Светислав Стојановић са краљицом Маријом приликом посете Дечјој болници у Сремској Каменици.

СЛИКА 8. Проф. др Светислав Стојановић

тислав Стојановић је био управник Ортопедског одељења ОДБ. После смрти проф. др Симовића, 1950. је постављен за директора Клинике за ортопедију у Београду (која настаје од Ортопедског одељења ОДБ) и на том месту остаје до одласка у пензију 1966. године (Слика 8). Окупио је групу врло способних медицинара који ће касније постати чувени ортопеди (проф. др Бумбаширевић, др Клисић, проф. др Милошевић). Објавио је већи број радова [83-97]. Одликован је Орденом Светог Саве и Орденом француске Легије части.

Поред домаћих лекара, за српску ортопедију битно је и име једне странкиње, која је и те како оставила трага. Др Кетрин Мекфејл (Слика 9), пореклом из Шкотске, почетком Првог светског рата долази у Ср-

СЛИКА 10. Проф. др Љубиша Ђорић (у средини, седи) са особљем болнице у Тополи, између два рата.

СЛИКА 9. Др Кетрин Мекфејл, после Првог светског рата.

бију као лекар добровољац, где остаје и после 1918. године. Иако није била ортопед, бавила се децом ортопедијом, оснивајући 1919. и 1920. године српско-енглеске дечје болнице у Вишеградској улици 22 (зграда данашње Очне клинике). Године 1932. подигла је болницу санаторијум у Сремској Каменици [5], дајући тиме велики допринос српској ортопедији. У тој болници стални сарадник био је проф. др Светислав Стојановић, касније управник Ортопедске клинике у Београду, који је са колегама са клинике након одласка др Кетрин Мекфејл 1947. године наставио надзор над радом болнице.

Проф. др Љубиша Ђорић (1902-1984) рођен је у Неготину. Његов отац, др Никола Ђорић, био је познати лекар и књижевник. Проф. др Љубиша Ђорић је такође оставио литерарни опус иза себе. Медицински факултет завршио је у Београду 1927. године. Специјализацију опште хирургије обавио је у ОДБ у Београду, затим у Прагу, Грацу и Бечу (Слика 10). Од 1950. године ради на Клиници за ортопедију, где је 1956. године (после хабилитације) изабран за доцента, 1964. године за ванредног професора, а потом за редовног професора. Његова докторска дисертација касније је преточена у књигу под насловом „Акутне гнојне инфекције шаке”, која је и данас вредан и актуелан текст о проблемима шаке. Године 1966. др Љубиша Ђорић дошао је на чело Ортопедске клинике, где је остао до пензије 1971. године. Био је члан ЈУОТ, међународних удружења и Немачког ортопедског друштва [2]. Написао је бројне радове [98-111].

Осим имена горенаведених лекара који су били утемељивачи ортопедске хирургије у Србији, данаш-

њи razvoj srpska ortopedija u velikoj mери duguje prvim posleratnim učenicima, prvim lekarima koji su poлагали специјалистички испит из ортопедије: проф. др Живојину Бумбаширевићу, директору Ортопедске клинике у Београду и редовном члану САНУ, прим. др Предрагу Клисићу и проф. др Бранку Радуловићу. Бројни ортопеди су наставили њихово дело.

ЛИТЕРАТУРА

- Bumbaširević Ž. Sedamdeset pet godina ortopedске hirurgije u Srbiji. *Srp Arh Celok Lek* 1981; 109(3):425-38.
- Milošević Đ. Ortopedsko-rendgenološka ambulanta pri Opštedržavnoj bolnici – Ortopedskohirurško odeljenje Opšte državne bolnice – Ortopedska klinika – Klinika za ortopedsku hirurgiju i traumatologiju u Beogradu. *Acta Orthopaedica Jugoslavica*, 50 godina JUOT 1982; 54-65.
- Milovanović Vojislav. Medicinski godišnjak Kraljevine Jugoslavije. *Jugoreklama*, Beograd, 1933.
- Radulović B. Preobražaj ortopedije u Jugoslaviji. *Acta Orthopaedica Jugoslavica* 2001; 32:5-15.
- Mikić Ž. Uvek vaša. *Život i delo Ketrin Mekfejl*. Matica Srpska, Novi Sad, 1998.
- Bibliografija radova iz ortopedске hirurgije i traumatologije 1872-1972. Udruženje ortopeda i traumatologa Jugoslavije. *Acta Orthopaedica Jugoslavica* 1980.
- Milenković P. Miloš Simović i profesori Medicinskog fakulteta u Beogradu. *Savičević M. (ur). CIBIF* 1999; 186-7.
- Krstić N. Kongenitalni defekt fibule. *Srp Arh Celok Lek* 1911; 17:634.
- Krstić N. Jedan slučaj poliomyelitis anterior acuta. *Srp Arh Celok Lek* 1923; 3:135.
- Krstić N. Prikaz bolesnice koja je imala ankilozu oba lakatna zgloba после preležanih velikih boginja. *Srp Arh Celok Lek* 1923; 8-9:416.
- Krstić N. O jednom slučaju obostrane habitualne luksacije patele sa planom za jednu novu metodu operacije. *Srp Arh Celok Lek* 1924; 12:518.
- Krstić N. Jedan slučaj traumatične luksacije patele. *Srp Arh Celok Lek* 1925; 8:441.
- Krstić N. Jedan slučaj transplantacije m. tensora fasciae latae na mesto paralizovanog mišića. *Srp Arh Celok Lek* 1925; 7:379.
- Krstić N, Simović M. Slučaj masne embolije sa egzitusom. *Srp Arh Celok Lek* 1934; 2:105.
- Krstić N, Simović M. Spondylolisthesis. *Srp Arh Celok Lek* 1934; 12:881.
- Gradojević B. Proba aglutinacije kod variole i vakcinacije. *Inaugural disertation*, Bern, 1922.
- Gradojević B. De l'astragalectomie dans le traitement de la tumeur blanche tibio-tarsienne. *Rev Chir Orth* 1926; 13(3):200.
- Gradojević B. Jedan slučaj preloma patele lečen krvavom repozicijom. *Srp Arh Celok Lek* 1928; 7:570.
- Gradojević B. O novijoj terapiji fraktura gornjih i donjih ekstremiteta. *Med Pregl* 1928; 2(11):386-90.
- Gradojević B. Lečenje preloma potkolenice po principu Delbetovog ambulatnog zavoja. *Tehnika, indikacije, statistika i rezultati prema 61 slučaju*. *Med Pregl* 1929; 4(7):227-32.
- Gradojević B. O novijoj terapiji fraktura gornjih i donjih ekstremiteta. *Med Pregl* 1929; 4(4):131-3.
- Gradojević B. O prelomima kičme. Lečenje, statistika i indikacije prema 20 slučajeva. *Med Pregl* 1930; 5(9):249-55.
- Gradojević B. Un cas de luxation dorsale de l'extremite superieure des metacarpinnes. *Rev Chir Orth* 1930; 17(2):132.
- Gradojević B. Trajna ekstenzija po Codvilla-Steinmann-u kod preloma femura. *Tehnika, indikacija i rezultati prema 35 slučajeva*. *Med Pregl* 1930; 5(7):193-201.
- Gradojević B. Stvaranje koštanog kalusa pod uticajem injekcija *Staphilococcus* vakcine. *Med Pregl* 1930; 5(11):322-7.
- Gradojević B. Uticaj injekcije bazičnih i kiselih regulatornih rastvora na stvaranje kalusa. *Med Pregl* 1932; 7(9):180-4.
- Gradojević B. O ankipoetičnim oboljenjima kičme. *Med Pregl* 1932; 7(3):55-8.
- Gradojević B. Modifikovana Schedeova operacija kod lečenja hal-lux valgusa. *Slov Sbor Ortop* 1933; 8:198-203.
- Gradojević B. Jedan slučaj osteosinteze kod preloma hirurškog vrata ramenjače. *Srp Arh Celok Lek* 1934; 1:58.
- Gradojević B. *Ortopedija*. *Franc Srp Knjiž*, Beograd, 1934.
- Gradojević B. Traitement orthopaedique des deformations rachitiques. *Rev Chr Orthop* 1934; 21(2):148.
- Gradojević B. Pouce valgus congenital. *Journ Med Bordeaux* 1936; 627.
- Gradojević B. Paraplegija donjih ekstremiteta usled preloma kičme lečena ranom laminektomijom. *Srp Arh Celok Lek* 1938; 6:31; *Suppl* 1938; 2:31.
- Gradojević B. Jedan slučaj rupture medijalnog meniskusa kolena (pneumoartrografija). *Srp Arh Celok Lek* 1939; 1:60.
- Gradojević B. Maladie de Little traitee par la radicotomie posterieure (operation de Foerster). *Review Prof. E. Sorrel in the Academie Chir* 1939; 65(2):50.
- Gradojević B. Koracoclavicular Joit. *J Bone Joint Surg* 1939; 21:918.
- Gradojević B. Scoliosis douloureuse causee ar un sarcome amyeloplaxes de la colone vertebrale. *Journ Med Bordeaux* 1939; 401.
- Gradojević B. Slučaj tabične artropatije lakta. *Srp Arh Celok Lek* 1939; 7-8:411.
- Gradojević B, Bukurov S. Exostosis multiplex cartičaginea. *Med Pregl* 1939; 5:90.
- Gradojević B. Omarthrititis chronica. *Srp Arh Celok Lek* 1940; 6-7:297.
- Gradojević B. Osteopathia progressiva defformans Pageti (Morbus Paget). *Srp Arh Celok Lek* 1940; 6-7:290.
- Gradojević B. Hemofilične artropatije kuka. *Srp Arh Celok Lek* 1941; 43:219.
- Gradojević B, Đorđević-Čamba Đ. Spondylitis gumosa. *Srp Arh Celok Lek* 1947; 5:365.
- Lalović B. Flegmona potkolenice i gnojavi artritis kolena prouzrokovani *Streptococcus* haemoliticusom. *Srp Arh Celok Lek* 1933; 10-11:765.
- Lalović B. Izolovana luksacija. *Srp Arh Celok Lek* 1938; 9-12:125.
- Lalović B. Jedan slučaj lateralne luksacije lakta. *Srp Arh Celok Lek* 1933; 7-8:468.
- Lalović B. Ortopedija i njen značaj u medicinskoj nauci. *Lekar* 1937; 11-12(11): 222.
- Lalović B. Povrede kičmenog stuba i kičmene moždine. *Srp Arh Celok Lek* 1937; 2:103.
- Lalović B. Lečenje preloma infiltracijom novokaina (Lerišova metoda). *Vs Glas* 1940; 11(1):99-106.
- Simović M. Les affections renales dans le Mal de Pott. *Doktorska disertacija*, Pariz, 1924.
- Simović M. Prilog izučavanju mehanizma luksacije ramena. *Srp Arh Celok Lek* 1931; 8:639.
- Simović M. Jovanović I, Stajić S. Prilog izučavanju spine bifide okulte. *Srp Arh Celok Lek* 1931; 9:720.
- Simović M. Jedan slučaj Klippel-Feilovih malformacija. *Srp Arh Celok Lek* 1932; 3:206.
- Simović M. Slučaj kongenitalne skolioze, posledica embrionalne osteogenetičke anarhije. *Srp Arh Celok Lek* 1932; 8:27.
- Simović M. Slučaj melanosarkoma kože sa metastatičkom frakturom tibije. *Srp Arh Celok Lek* 1933; 7-8:463.
- Simović M. Aparat za lašku izradu gipsanih longeta. *Srp Arh Celok Lek* 1933; 2:98.
- Simović M. Fractura male sanata kostiju ekstremiteta. *Zbor I Kong, Jug Hir Druš* Beograd, 1934; 173-184.
- Simović M. O posledicama dečje paralize. *Srp Arh Celok Lek* 1937; 9(1):534.
- Simović M. O vežbanju i ukazivanju prve pomoći kod preloma kostiju. *Vs Glas* 1938; 9(2):345-53.
- Simović M. Prelom kičmenog stuba lečen neposrednom delimičnom i poznom potpunom paraplegijom, laminektomijom. *Srp Arh Celok Lek* 1938; 9(12):110.
- Simović M. Prikaz pseudoartroze humerusa udružene sa paralizom radijalisa. *Srp Arh Celok Lek* 1938; 1:20.
- Simović M. Osteitis fibroza cystica, uzrok tri uzastopne frakture. *Ispražnjenje sadržaja, umetanje dva koštana kalema*. *Srp Arh Celok Lek* 1939; 7-8:379.
- Simović M. Slučaj pseudoartroze humeralnog konila. *Srp Arh Celok Lek* 1939; 7-8:414.
- Simović M. Slučaj tabične artropatije dva susedna zgloba. *Srp Arh Celok Lek* 1939; 7-8:394.
- Simović M. Balkanski medicinski arhiv. *Hirurgija i njene specijalnosti*. *Med Pregl* 1939; 14(11):228.

67. Simović M. Ankiлоza kuka kao uzrok nakaznog izgleda tela i hoda. Lečenje osteotomijom. *Srp Arh Celok Lek* 1939; 7-8:397.
68. Simović M. Jedan slučaj gigano-celularnog sarkoma tendovagine fleksora kažiprsta. *Srp Arh Celok Lek* 1939; 7-8:400.
69. Simović M. Krvava repozicija preloma ključnjače bez osteosinteze. *Srp Arh Celok Lek* 1939; 7-8:392.
70. Simović M. Krvava repozicija preloma obeju kosti podlaktice bez osteosinteze. *Srp Arh Celok Lek* 1939; 7-8:389.
71. Simović M. Jedna neizvesna dijagnoza cistične formacije u tibiji. *Srp Arh Celok Lek* 1939; 7-8:374.
72. Simović M. Jedan slučaj gigano-celularnog sarkoma izlečene operacijom po Bazyu. *Srp Arh Celok Lek* 1946; 1:74.
73. Simović M. Frakture olekrana. *Vs Pregl* 1947; 4(9-10):262-3.
74. Simović M. Dr Nikola P. Krstić. In memoriam. *Srp Arh Celok Lek* 1947; 10:846.
75. Simović M. Prva lekcija iz ortopedije. *Vs Pregl* 1947; 4(11-12):311-7.
76. Simović M. Ankiлоze i kontraktуре zgloба после ratnih povreda ekstremiteta. *Vs Pregl* 1948; 244.
77. Simović M. O lečenju trauma i njihovih posledica Lerichovom metodom. *Med Pregl* 1948; 1(2):167-70.
78. Simović M. O lečenju preloma kičme. *Med Pregl* 1948; 1(2):22-36.
79. Simović M. O operativnom lečenju koštane i zglobne tuberkuloze. *Med Pregl* 1948; 1(1):7-21.
80. Simović M. Naša iskustva o metodama i rezultatima ortopedске pomoći bolesnicima kod poliomijelita. *Zbor I Kong Lek FNRJ* 1949; 1:225-35.
81. Simović M. O funkcionalnom obnavljanju i osposobljavanju ukrućenog lakta (artoplastika). *Srp Arh Celok Lek* 1949; 12:882.
82. Simović M. O operativnoj repoziciji frakture bez stranog materijala. *Med Pregl* 1950; 6:1.
83. Simović M. Pronatio dolorosa male dece. Epifiziliza kao patogenetski faktor. *Med Pregl* 1950; 8:27-3.
84. Stojanović S. Rupturs du tendon d'Achile. *Rev Chir* 1929; 3:176.
85. Stojanović S. Resection des nerfs. *Bull Soc Chir* 1932; 58:8.
86. Stojanović S. Strano telo čašice. *Srp Arh Celok Lek Suppl* 1938; 2:54.
87. Stojanović S. Urođena hipertrofija prstiju i stopala levog donjeg ekstremiteta. *Srp Arh Celok Lek* 1939; 7-8:382.
88. Stojanović S, Mitrović M. Povodom jednog slučaja retikulosarkoma kalkaneuma. *Srp Arh Celok Lek* 1939; 7-8:426.
89. Stojanović S. Određivanje tipa bacila tuberkuloze kod hladnog apscesa koštano-zglobne tuberkuloze. *Srp Arh Celok Lek* 1949; 7-8:517.
90. Stojanović S, Đorić Lj, Bumbaširević Ž. Statistički klinički podaci traumatološke službe Ortopedske klinike. *Srp Arh Celok Lek* 1953; 81(11):1087.
91. Stojanović S, Simić P, Došen M. Kliničko-statistički podaci na odeljenju za OAT u Sremskoj Kamenici 1934-1958. *Med Pregl* 1960; 13(1-2):131-7.
92. Stojanović S. Stanje koštano-zglobne tuberkuloze u NR Srbiji i problematika zbrinjavanja obolelih od OAT. *Med Pregl* 1960; 13(1-2):53-62.
93. Stojanović S, Đorić Lj, Pajantić S. Centralna traumatska luksacija kuka. *Vs Pregl* 1961; 5:441-6.
94. Stojanović S, Bumbaširević Ž, Simić P. Hirurške intervencije kod nestabilnih preloma kičmenog stuba. *Srp Arh Celok Lek* 1963; 91(9):847-52.
95. Stojanović S, Bumbaširević Ž, Simić P. Hiperekstenzione povrede cervikalnog dela kičme sa paraplegijom. *Vs Pregl* 1964; 21(6):385-92.
96. Stojanović S, Bumbaširević Ž, Kenig I. Mijeloplaksični tumori kostiju (osteoklastoma). *Srp Arh Celok Lek* 1964; 4:379-85.
97. Stojanović S, Bumbaširević Ž, Ristić K. Prelomi u amputiraca. *Vs Pregl* 1965; 22(1):16-19.
98. Stojanović S, Bumbaširević Ž. Lečenje mijeloplaksičnih tumora. *Srp Arh Celok Lek* 1965; 1:49-58.
99. Stojanović S, Ukropina D. Lečenje preloma u predelu vrata femura Kuntscherovom metodom. *Srp Arh Celok Lek* 1966; 94(2):119-26.
100. Đorić Lj. Hirurški rad Vladana Đorđevića. *Srp Knjiž Glas* 1934; 43:415-9.
101. Đorić Lj. Akutne gnojne infekcije šake. *Medicinska knjiga, Beograd - Zagreb*, 1953.
102. Đorić Lj. Lečenje suprakondilarnih preloma femura sa dva intramedularna klina. *Srp Arh Celok Lek* 1956; 84(2):156-9.
103. Đorić L, Radulović B. Primena akrilne proteze pri luksacionim prelomima humerusa. *Vs Pregl* 1956; 13(11-12):606-9.
104. Đorić Lj, Milošević Đ. Pseudoartroza femura kao komplikacija ishiofemorale artrodeze kuka po Brittain-u. *Acta Chir Jug* 1960; 7(8):304-9.
105. Đorić Lj, Maksimović B, Šijaković Lj, Trauma i košano-zglobna tuberkuloza. *Med Pregl* 1960; 13(1-2):113-5.
106. Đorić Lj, Stojanović S. Zadnje traumatično iščašenje ramena. *Srp Arh Celok Lek* 1961; 1:29-41.
107. Đorić Lj, Bumbaširević Ž. Povratno iščašenje ramena. Metoda obrade prema Putti-Platt-u. *Med Pregl* 1962; 1:15-21.
108. Đorić Lj, Simjanović M. Dezintegracija sinteze kod transtrophantnih preloma femura. *Med Pregl* 1962; 11:663-7.
109. Đorić Lj. Prilog lečenju velikih defekata kostiju. *Srp Arh Celok Lek* 1962; 110:989-95.
110. Đorić Lj, Ristić K, Bumbaširević Ž. Zastarela iščašenja i ankiлоze lakatnog zgloба. *Acta Chir Jug* 1962; 1:36-46.
111. Đorić Lj, Ristić K, Maksimović B. Operativno lečenje zastarelih akromioklavikularnih luksacija. *Med Čas, Kragujevac*, 1964; 3-4:285-294.
112. Đorić Lj, Ristić K. Uber unsere Operativ behandelten Falle von Sprengler-Deformitat. *Verhand Deutch Gesellsch Orthop Traum* 1965; 451.
113. Đorić Lj, Ristić K. Unsere Rhfahrungen mit der Operation nach Putti-Platt bei rezidivierender Schulterluxation. *Verhand Deutch Gesellsch Orthop Traum* 1966; 164.
114. Đorić Lj, Ristić K, Buždon P. Unsere Rhfahrungen in der Behandlung der Verletzungen des alten Menschen. *Verhand Deutch Gesellsch Orthop Traum* 1969; 129.

PHYSICIANS FOUNDERS OF ORTHOPEDIC SURGERY IN SERBIA

Marko BUMBASIREVIC, Aleksandar LESIC

Institute of Orthopaedic and Traumatology, Clinical Centre of Serbia, Belgrade

ABSTRACT

The beginnings of the development of orthopedic surgery in Serbia have been related to the name of Dr Nikola Krstić and his first radiography of the hand in 1908. The foundation of the Orthopedic Ward, led by Dr Nikola Krstić, within the General State Hospital in Belgrade, in 1919, marks the definition of orthopedics as a separate branch of surgery. In addition to Dr Nikola Krstić, Dr Borivoje Lalović and Temp. Docent Dr Borivoje Gradojević, who published the first orthopedics textbook in Serbian in 1934, also worked at the orthopedic ward between the two world wars. The work at the orthopedic ward, which grew into a clinic in 1947, was continued by Prof. Dr Miloš Simović, Prof. Dr Svetislav Stojanović and Prof. dr Ljubiša Đorić. Their successors would

have high achievements: Prof. Dr Živojin Bumbaširević became the only orthopedist who was a regular member of the Serbian Academy of Sciences and Arts, and Chief of Staff Dr Predrag Klisić and Prof. Dr Branko Radulović provide impetus for further development of orthopedics by founding Specialist Orthopedics Hospital "Banjica".

Key words: orthopedic surgeons, Serbia, history.

Marko BUMBAŠIREVIĆ
Institut za ortopedsku hirurgiju i traumatologiju
Klinički centar Srbije
Višegradska 26, 11000 Beograd

* Ручкопис је достављен Уредништву 6. 4. 2004. године.